

**СЪДЕБНИ ПОДХОДИ КЪМ ЧИСТОТО
СЪДЕБНО МИНАЛО НА ИЗВЪРШИТЕЛ
НА ИЗКЛЮЧИТЕЛНО ТЕЖКО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ
ПРИ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ НА ДОЖИВОТЕН
ЗАТВОР БЕЗ ЗАМЯНА**

*д-р Ива Пушкарова–Гочева**

**JUDICIAL APPROACHES TOWARDS CLEAR
CRIMINAL RECORD OF PERPETRATORS
OF EXCESSIVELY GRAVE CRIME
IN THE INDIVIDUALIZATION OF LIFE
IMPRISONMENT WITHOUT COMMUTATION**

Iva Pushkarova–Gocheva PhD

Clear criminal record is a formal circumstance which does not depend on judicial discretion and is traditionally regarded as mitigating. It prevents the gravest imposable penalty from being imposed (art. 54 (2) of the Penal Code) and makes it harder to satisfy 'perpetrator's incorrectability' requirement under art. 38. However, jurisprudence includes different approaches which courts have developed in order to ignore or reject the mitigating legal effect of the clear criminal record in case of excessively grave crime. The Article outlines and critically analyses these approaches and compares them to judicial practices respecting clear criminal record even as the only mitigating circumstance.

От общо 82 осъдени на най-тежкото наказание (смърт или доживотен затвор без замяна) след 1991 г. у нас 29 са били неосъждани. Такъв е и единият от двамата ненавършили 20 години извършители, осъдени на доживотен затвор, който в тази възрастова група е най-тежкото наказание след въвеждането му през 1996 г. (чл. 38, ал. 2 от НК). От общо 95 други осъдени на доживотен затвор 34 са с чисто съдебно минало, което само при двама е посочено като единствения мотив на съда да предпочете това наказание пред най-тежкото.

* Главен асистент в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

Както количествените данни, така и изследването на съдебната практика върху престъпленията с изключително висока опасност по смисъла на чл. 38–38а от НК, очертават непоследователна съдебна интерпретация на чистото съдебно минало при индивидуализацията на наказанието.

Чистото съдебно минало е **формално обстоятелство**, което не зависи от съдебна преценка, и е налице за всеки гражданин, срещу когото няма влязла в сила осъдителна присъда или по отношение на когото е настъпила реабилитация. Ако деецът е допускар в миналото си съставомерни прояви, останали неразкрити или ненаказани, или ако за тях е бил освободен от наказателна отговорност, както и ако е привлечен към отговорност в неприключил наказателен процес, тези факти имат самостоятелно значение извън въпроса за съдимостта.

Традиционно, чистото съдебно минало има **правното значение на смекчаващо обстоятелство**. Установяването му от съда представлява **пречка да бъде наложено най-тежкото наказание** – доживотен затвор без замяна, съответно доживотен затвор, ако са налице условията на чл. 38, ал. 2. Това положение следва императивно от разпоредбата на чл. 54, ал. 2 от НК.

Чистото съдебно минало сериозно затруднява извода, че целите на наказанието не могат да бъдат постигнати спрямо дееца с по-леко наказание, който е задължителна предпоставка на доживотния затвор без замяна (чл. 38). Ако извършителят не е търпял наказателна репресия, много по-трудно може убедително да се обоснове, че през остатъка от живота си той няма да се повлияе дори от доживотен затвор и поради това му се налага доживотен затвор без замяна. Признаците на извършеното не са достатъчни за такъв извод, тъй като съдът не е длъжен да наложи нито единия от двата доживотни затвора дори то да е изключително тежко. Ако деецът е реабилитиран, често са налице дори данни, че се е повлиял положително от наложените му в миналото наказания.

Тъй като специфичните предпоставки на доживотния затвор без замяна не се предполагат, **съдът е длъжен да посочи на какви факти основава извода си за непоправимост на подсъдимия, а не да се обосновава с отсъствието на факти, доказващи поправимост**¹.

¹ Присъда № 23/03.10.2008 г. на ОС-Сливен по НОХД № 400/2008 г. (докладчик С. Цолова): „Липсват основания, обосноваващи очаквания за съществено поправяне и радикално превъзпитание“ на подсъдимия, поради което за постигане на

Поправимостта на дееца се предполага, поради което тя е и първа цел на наказанието (чл. 36). За нея не се събират доказателства².

В практиката се откриват разнообразни подходи, чрез които съд пренебрегва или отхвърля смекчаващото значение на чистото съдебно минало, за да наложи най-тежкото наказание. Като представя подобрени случаи, настоящото изследване очертава и анализира тези подходи с цел да допринесе за правилната, законосъобразна и обоснована индивидуализация на най-тежкото наказание.

1. Чистото съдебно минало като достатъчна пречка пред налагане на най-тежкото наказание

Изследването среща три случая в съвременната практика, в които съдът **посочил чистото съдебно минало** като единствено основание да откаже крайната репресия спрямо подсъдим, за когото не установил други смекчаващи обстоятелства.

1.1. С една от първите присъди след отмяната на смъртното наказание 22-годишен младеж е осъден за жестоко предумишлено убийство и измама³.

Деецът бил прекъснал висшето си образование поради загуба на интерес, натрупал дългове за близо 800 000 неденом. лева и започнал работа в магазин за електроника. Завиждал на свой 24-годишен приятел, че карал купената на старо кола на майка си⁴. Под предлог да му продаде резервни части, на 31.03.1999 г. го отвел до семейна селска къща и го умъртвил. Изоставил тялото в стара помпена станция и с колата му отишъл на дискотека и при приятелката си в София. Когато пострадалият бил обявен за издирване, върнал колата на майка му с

целите по чл. 36 „се налага деецът действително да бъде изолиран трайно и окончателно от средата, в която живее и изобщо обществото“ чрез доживотен затвор без замяна. **Присъда № 125/11.06.1999 г. на СГС по НОХД № 512/1998 г.** (докладчик С. Иванчев): „Нищо не изключва, че някой от тези двама подсъдими отново би извършил подобно престъпление“.

² Вж. повече в ТР № 2/2015 г. ОСНК на ВКС.

³ **Присъда № 23/21-22.10.1999 г. на ОС-Видин по НОХД № 292/1999 г.** (докладчик И. Илиев).

⁴ Пострадалият имал тежка житейска съдба (поради вродено заболяване проходил едва на 15 години, баща му се развел с майка му година след раждането му и впоследствие починал), но въпреки това бил приветлив, добросърдечен, скромен, работлив и услужлив. Предстоял му брак и обмислял да замине да работи в чужбина.

обяснението, че му била дадена от пострадалия с указания да ѝ я предаде ведно с известието, че бил заминал за Италия.

След като деецът многократно и неотстъпчиво настоявал тя да му върне 2000 германски марки, които уж бил дал на сина ѝ, на 16.04.1999 г. получил 400 марки, които тя била взела в заем.

Междувременно поддържал представата, че регулярно се чува по телефона с убития, който за нещастие все не успявал да се свърже с майка си. Деецът дори я убедил да прекрати издирването на сина си на 26.04.1999 г., тъй като ^{последният} бил напуснал страната незаконно и го заплашвала наказателна отговорност, ако бъде открит. Когато тялото било намерено на 27.04.1999 г., ^{деецът} направил пълни самопризнания, а на въпроса защо е извършил убийството, отговорил „Защо той да има, а аз да нямам?!“⁵.

1.2. Във втория случай на 05.11.2004 г. в дома на баща си 43-годишен моряк, семеен, с дете, умъртвил с удари с пушка едната от двете си любовници, 39-годишна съпруга на негов колега моряк, ^{Тя} ~~която~~ отглеждала двамата си сина (14- и 11-годишни) при почти постоянното отсъствие на мъжа си и ~~от която деецът постоянно взимал~~ ^{непрекъснато давала на дееца} сериозни суми за покриване на дълговете си⁶. Убийството извършил внезапно при спор с нея след любовен акт и изоставил тялото край междуселски път. Задържал телефона ѝ, за който разправял, че е негов. Пред съда развил неправдоподобна версия, че виновни били двама негови дългогодишни познати, които не успял да индивидуализира⁷.

1.3. В третия случай съдът редуцирал доживотния затвор в 25 години лишаване от свобода по чл. 58а от НК⁸.

⁵ Четиринадесет години след осъждането затворът описва осъдения като егоцентричен, мнителен, с привидна способност за съчувствие, неотстъпчив и склонен да прилага психически натиск за постигане на желаното. Привидно подчинен на правилата. С висок базов интелект, но неизползвани образователни ресурси. Запазени са разностранните му интереси и контактите с близките, има изградени трудови навици и умения. Режимът на изтърпяване на наказанието е облекчен. Все още не е критичен към извършеното. Данните очертават мъчително прогресиращ колеблив корекционен процес, типичен за извършители с неясна прогноза за поправяне, за каквито именно е предназначен доживотният затвор.

⁶ Присъда № 84/29.05.2006 г. на ОС-Варна по НОХД № 507/2006 г. (докладчик Р. Панталеева).

⁷ Базов доклад за подсъдимия съобщава, че в ареста той има положително поведение, стреми се да избягва конфликти, добронамерен е и самостоятелен.

⁸ Присъда № 50/16.06.2014 г. на ОС-Пловдив по НОХД № 719/2014 г. (докладчик Е. Роглекова).

Деецът, 47-годишен, с основно образование, бил реабилитиран за дребна кражба, хулиганство и незаконно държане на оръжие. Описан бил като агресивен и отмъстителен. Тормозел съпругата си, майка на четирите му деца, която често го напускала. Накрая заживяла с друг мъж, като заблудила дееца, че била заминала да работи в чужбина. Деецът разкрил истината и на 11.11.2013 г., воден от „трансформираната в омраза ревност“, влязъл в къщата на съперника си, където заварил жена си, общия им син и двама мъже. При опита на единия (69-годишен) да я защити, го убил с удар с нож, а след това пробол и нея, но тя останала жива.

Във всички останали изследвани случаи, в които съдът зачел чистото съдебно минало като пречка пред налагането на най-тежкото наказание, той установил и други смекчаващи обстоятелства.

2. Съдебен подход на пренебрегване на чистото съдебно минало

Достъпната практика на ВС между 1982 и 1990 г. съдържа само един пример за налагане на най-тежкото наказание на неосъждано лице⁹.

В съвременното правосъдие такива решения се срещат все по-често. Някои не обсъждат изобщо съдимостта на деец, когото определят като неосъждан. Други формално признават чистото съдебно минало за смекчаващо обстоятелство, но реално не го зачитат (налагат най-тежкото наказание).

При индивидуализацията на доживотния затвор без замяна някои актове декларира липса на смекчаващи обстоятелства, други не излагат мотиви за избора на наказанието, а анализът на мотивите на трети отвежда към разбирането, че смекчаващият характер на чистото съдебно минало е преодолян от други факти или съображения.

Най-често чистото съдебно минало се неутрализира с аргументи за изключителна опасност на дееца, проявена чрез деянието или очертана в характеристични данни за извършителя. В редица актове индивидуализацията е компрометирана от парадоксални интерпретации на чл. 36, значими пропуски при анализа на несъставомерни

⁹ Решение № 146/27.03.1986 г. по НД № 119/86 г. на П НО на ВС. До 1982 г. смъртното наказание е предвидено като безалтернативно за редица престъпления и се налага, без да се индивидуализира.

признаци извън съдимостта, както и неизпълнение на задължението на съда да аргументира изрично и поотделно всяка от предпоставките на доживотния затвор без замяна (чл. 38, ал. 1).

2.1. Така например през 1996 г. Софийският градски съд осъдил на смърт незаконно пребиваващ у нас сириец, който на 6/7.10.1993 г. извършил изключително тежко хулиганско убийство на таксиметров шофьор. Биографичните данни за дееца съдът преценил като отрицателни – като дете бил мобилизиран за участие във военни действия и преминал специална военна подготовка, придружена с употреба на наркотици¹⁰; у нас пребивавал без адресна регистрация и собствени доходи и се сблизил с наркомани и криминално проявени лица, което породило конфликти между него и неговите сънародници. Съдът го опи-
~~с~~сал като безскрупулен, безогледен, зъл, жесток, хладнокръвен, прикрит и лукав индивид, който без мотив и без критичност отнел живота на възпитан и честен човек, извършващ му услуга. Оттук съдът направил извод за непоправимост въпреки формалното зачитане на чистото съдебно минало като единствено смекчаващо обстоятелство¹¹.

2.2. В друг случай на 29.09.2004 г. 39-годишен мъж в пристъп на ревност умъртвил с удари с нож свой бивш колега и удушил бившата си приятелка, които проследил, докато паркирали до язовир, а след това запалил колата преди загубилите съзнание пострадали да са издъхнали¹².

Съдът приел, че отегчаващите обстоятелства преодоляват чистото съдебно минало на дееца като единствено смекчаващо обстоятелство.

¹⁰ Съгласно действащите в момента за България международни договори тези обстоятелства очертават хипотези на поробване на дееца, които не следва да се тълкуват в негова вреда. Вж. чл. 1, б. „d“ от Допълнителната конвенция на ООН за премахване на робството и чл. 3 от Конвенция № 182 на МОТ.

¹¹ **Присъда № 39/12.03.1996 г. на СГС по НОХД № 382/94 г. С Решение № 43/17.04.1998 г. по НД № 312/1997 г. на ПНО на ВКС** наказанието е изменено в доживотен затвор.

¹² **Присъда № 23/2006г. на ОС-Ст. Загора по НОХД № 45/2005г.** (докладчик Н. Уруков), потвърдена от контролните инстанции. Отношенията на дееца с приятелката му били конфликтни и тя многократно правила опити да го напусне, особено решителни през последните три години, но той успявал с насилие да я върне. Бил болезнено ревнив и вярвал, че тя има интимна връзка с другия пострададал – семеен, с дете, с когото били дългогодишни приятели и колеги, но деецът охладнял към него поради подозренията си. Пострадалият помагал на пострадалата да прекъсне връзката с дееца. В деня на престъплението бил с нея, като заблудил съпругата си, че ще бъде с дееца.

Като отегчаващи обстоятелства многократно повторил съставомерни признаци и груповия обект на деянието. Изключителната опасност на *дееца* обосновал с квалификацията на посегателството и с липсата на разкаяние, а изключителната опасност на *извършеното* – с неговия обект, с ниското правно съзнание на дееца, с реализирания спрямо пострадалата тормоз във връзката им и в хода на раздялата, посткриминалното изгаряне на дрехите и обувките, които деецът носел при убийството. Не са отчетени направените веднага след деянието признания пред полицейски служители, трудовата дейност на подсъдимия през целия му живот, вкл. в създаденото от него животновъдно стопанство, липсата на данни за непреодолими криминални нагласи в заключението на вещите лица, обстоятелството, че родителските права върху малолетното му дете са присъдени на него след развода му, причина за който била именно връзката му с пострадалата, мотивационния механизъм на деянието, вкл. доколко ревностният мотив е фантазен или достоверен. Хаотичният анализ, в който отсъства дори формален извод за непоправимост на дееца, направил невъзможно за съда да изпълни и задължението си да прецени приложимостта на полекото наказание.

2.3. В трети случай 29-годишен строителен инженер, бивш сержант от армията и семеен баща на две малолетни деца, убил 22-годишно момиче, с което започнал интимна връзка, за да присвои сумата от продажбата на апартамента ѝ¹³.

При обосноваването на изключителната тежест на извършеното съдът отчетел наред с много други отегчаващи обстоятелства и предизвикания силен обществен отзвук. Като смекчаващо признал единствено чистото съдебно минало на дееца, когото приел за непопра-

¹³ **Присъда № 372/14.11.2003 г. на СГС по НОХД № 482/2001 г.** Деецът се сближил с пострадалата заради апартамента ѝ, наследен от осиновителите ѝ, възползвайки се от доверчивостта ѝ и редките ѝ контакти с близките. Успял да получи от нея пълномощно да се разпорежда с имота. Въпреки изрична уговорка, че няма да го продава, без нейно знание го обявил за продан и получил 5000 лева по предварителен договор с купувачите. Тъй като договорът бил развален и деецът не можел да върне сумата, умъртвил пострадалата. При извънградско пътуване заедно с приятелска двойка на 26.04.1999 г. късно вечерта я застрелял в главата и я запалил агонизираща. Заплашил изпадналите в шок очевидци с аналогична участ и принудително въвлякъл жената в последвалото измамливо получаване на продажната цена на имота (28 000 долара, с които си купил три луксозни автомобила).

вим¹⁴. Мотивирал се с убеждението, че *по принцип* „общата превенция има превес при определяне на вида на наказанието, посредством формиране на обществено въздействие върху голям брой хора“, а „в конкретния случай общественият резонанс от извършеното деяние и неговата тежест предполагат съобразяване на вида на наказанието с генералната превенция в по-голяма степен“¹⁵.

Подобен възглед противоречи на чл. 36, който отдава предимство на поправителната, предупредителната и индивидуалнопревантивната цел пред генералнопревантивната. Наказанието въздейства преди всичко на този, на когото се налага, и цели да промени *неговото* поведение, и едва след това – да повлияе на трети лица. Подредането на целите е законоустановено и не може да се променя от съда, независимо от „обществения резонанс“.

Подобни са мотивите за налагане на доживотен затвор без замяна на 22-годишен младеж за убийството на три момичета (на 17, 13 и 15 години). Най-голямата наскоро била прекратила връзката им поради ревнивостта му. Срещнал я случайно заедно с нейна приятелка и братовчедка и след поредния ѝ отказ да се върне при него, умъртвил нея и свидетелките с удари с нож.

Съдът изрично установил **„сравнително ниска“ опасност на децата и признал за смекчаващо обстоятелство чистото му съдебно минало**. Пропуснал младата възраст, добрите характеристични данни, вкл. трудолюбие и образователни успехи, претърпяното в казармата системно малтретиране. Изборът на най-тежкото наказание обосновал единствено с декларацията, че само то „би било адекватно на извършеното, от една страна, а от друга – би отговорило на отзвука и реакцията на обществеността“¹⁶.

2.4. През 1998 г. Софийският градски съд наложил доживотен затвор без замяна на тъст (44-годишен) и зет (22-годишен), които към полунощ на 21.04.1992 г. предумишлено умъртвили с прострелване и удари с нож двамата охранители на тъста, ръководени от користна цел и цел да бъдат прикрити измами, с които тъстът нанесъл на 1378

¹⁴ Наличието на семейство с малолетни деца и полагането на труд не са обсъждани, макар традиционно да се считат за смекчаващи. Семейното положение е отчетено единствено като аргумент за ограничаване на конфискацията до половината от имуществото на осъдения.

¹⁵ Присъда № 372/14.11.2003 г. на СГС по НОХД № 482/2001 г.

¹⁶ Присъда № 59/15.05.2001 г. на ОС-Варна по НОХД № 462/2001 г.

граждани вреди за 8 941 500 лева (14 422 пъти тогавашната минимална работна заплата)¹⁷.

✓ Зетят бил баща на малка дъщеричка и работодател като снабдител. Съдът установил положителни характеристични данни, вкл. положителни трудови навици. Тъстът бил разведен и безработен, като „явно не се стремял към нормална трудова дейност“, за което допринасяло и заболяване, ограничаващо активна физическа заетост. Финансовите му затруднения били в основата на „крайно осъдителен“ егоцентризъм, доминирал в семейните му отношения, но при наличие на пари „водел разточителен начин на живот, свързан с хазартни игри“. И двамата били с чисто съдебно минало, но тъстът бил реабилитиран по право за длъжностно присвояване по чл. 205, ал. 1, т. 3, извършено 20 години по-рано.

Съдът приел, че **„чистото им съдебно минало е без никакво значение“**, тъй като „с деянията си двамата съвсем съзнателно са се изключили от обществения ред“, което „ги прави противници на обществото“. Мотивите са развити върху екстремистки философски възглед, че убийството като вид посегателство „откъсва подсъдимия от социалната му основа, дезинтегрира го и го поставя извън организираното общество“, като „не съществува по-силно накърняване на социалните устои на държавата от това престъпление към настоящия момент“¹⁸, а „тенденцията към увеличаваща се динамика на подобен род тежки престъпления неизбежно изисква решителна и строга наказателно-правна политика“. Изложеното не съответства на закона, който след 1982 г. предвижда тежките убийства да се наказват не само с най-тежкото наказание, т.е. ресоциализацията на извършителите не е предварително изключена и не може да се обосновава само с квалификацията¹⁹.

¹⁷ Присъда № 125/11.06.1999 г. на СГС по НОХД № 512/1998 г. (докладчик С. Иванчев). Тъстът основал под фалшива самоличност фирма за набиране на хора за работа в чужбина. Парите от кандидатите събирал заедно с двамата си охранители, от които искал да се освободи, тъй като най-вероятно настоявали за дял от полученото. Сговорил се със зет си, който укривал част от облагата, да ги поканят под предлог да я делят и да ги убият. Тъстът набавил оръжие, боеприпаси, автоматично ножче и фенерче, а зетят купил цимент и инструменти за закопаване. Пострадалите били умъртвени с изстрели и удари с нож. Същата нощ тъстът заплашил приятелката на единия по телефона. Когато след два дни телата били намерени, издал зет си.

¹⁸ Престъпленията против живота не са насочени срещу социалните устои на държавата.

¹⁹ Аналогично в Присъда № 426/18.12.2003 г. на СГС по НОХД № 1835/2003 г. и Присъда № 330/04.10.2004 г. на СГС по НОХД № 420/2004 г. на същия

Доживотният затвор без замяна е индивидуализиран при изрично признаване и на други смекчаващи обстоятелства в полза и на двамата подсъдими. Съдът обаче изложил увереност, че „основният критерий за съразмерността на едно наказание лишаване от свобода е справедливостта“ (такъв критерий за индивидуализация в НК няма), която изисквала при деяние като процесното „наказанието да бъде достатъчно и категорично, и строго“, като „не трябва да страда от съображения за хуманност... [и] даване на възможност за реинтегриране в обществото“. С оглед стореното „надали може да се очаква промяна в отношението им“ и „наказанието трябва да ги изолира съвсем сигурно и неограничено“.

Практически идентична е съобразителната част на присъда на САС по случай със съвкупност от две убийства, извършени от 35-годишен мъж на 12.12.2001 г.²⁰ Първоинстанционният съд увеличил общото най-тежко наказание от 20 на 25 години лишаване от свобода по чл. 24²¹.

Въззивният го изменил в доживотен затвор²². Той решил, че „каската от убийства се преследва изключително неотклонно от зако-

докладчик: „След прекъсване на най-важните социални връзки, преодоляване на най-важните обществени и законови забрани, свързани с правото на живот, подсъдимия се е самоизолирал и връщането му в обществото означава единствено риск за останалите членове на това общество, при това риск със съвсем реални измерения, на твърде високо ниво. Подсъдимия е отрекъл всякакви нравствени категории, морални принципи и нормативни ограничения. затова е немислимо да се допусне, че е възможна по някакъв начин реинтеграцията му в обществото, че е възможно той да бъде поправен“ (граматиката запазена).

²⁰ В съучастие с друго лице умъртвил с 4 изстрела в главата пострадалия при паркиране на автомобила му в гаража пред очите на съпругата му, която съучастникът ударил. Пострадалият бил търговец с връзки с криминално проявени лица. При извършван от фирмата му превоз бил заловен наркотик, за който полицията твърдяла, че се различава по количество от изпратения. Двама местни разпространители на наркотици насочили претенция към пострадалия да им плати разликата, по повод на което пострадалият се оплаквал от заплахи. Осъденият, който бил приятел на тези лица, и съучастникът му, който им дължал пари, били натоварени да извършат убийството. Дотогава не се познавали. Непосредствено след убийството осъденият умъртвил с пет изстрела в главата съучастника си при възникнал между тях спор, прераствал в сбиване.

²¹ **Присъда № 145/21.09.2010 г. на ОС-Благоевград по НОХД № 37/09 г.** (докладчик М. Коцева).

²² **Решение № 251/04.07.2011 г. на САС по ВНОХД № 56/2010 г.** (докладчик С. Иванчев), оставено в сила с **Решение № 347/08.10.2012 г. по НД № 171/2012 г. на II НО на ВКС** (докладчик С. Стоянова).

нодателят“, поради което „наказващата дейност на съда също трябва да бъде сурова, тъй като се застрашават устоите на държавността, на организираното общество, на защитените обществени отношения, поставени в основата на една такава социална структура и отнасящи се до здравето и живота на гражданите“²³. Според съда деецът бил с „безпрецедентно висока степен на обществена опасност“, поради което „в максимална степен следва да бъде изолиран от обществото, най-вече за да бъде предпазено то от подобен вид поведение и възможни рецидиви от един съвсем очевидно невградим социално човек, който е прекрачил всички морални и законови норми в най-тежка степен“ и който с оглед „личностната му характеристика и житейския му път е очертан като човек, склонен към насилие и бруталност“.

Двете убийства били единствените насилствени прояви в живота на дееца. Бил реабилитиран по право осем месеца преди тях, като осъж-^{ЪЖ}денията му били кражби. През последните десет години липсвали отрицателни характеристични данни за него. Имал семейство с малко дете. ✓

Съдът двукратно подчертал неудовлетворението си от липсата на искане за налагане на доживотен затвор без замяна в протеста на прокурора, която определил като „снизходителност“. Той приел, че са налице само отегчаващи обстоятелства. **Чистото съдебно минало според него „не може да доведе до изводи за смекчаване на неговата отговорност, може само да се прибави като аргумент за отказ от приложение на наказание по чл. 37, ал. 2“.**

2.5. През 2000 г. Пазарджишкият окръжен съд наложил най-тежките възможни наказания на двама съучастници (27-годишен и 19-годишен младеж с интелектуални дефицити) в жестоко убийство на самотно живеещи възрастни съпрузи, извършено на 08.09.1997 г. в дома им с цел да бъде прикрита кражба на храна, вещи и пари на стойност 100.40 лева²⁴. Инициативата принадлежала на по-възрастния, наказан

²³ Решение № 251/04.07.2011 г. на САС по ВНОХД № 56/2010 г. (докладчик С. Иванчев).

²⁴ Присъда № 31/06.07.2000 г. на ОС-Пазарджик по НОХД № 197/2000 г. (докладчик И. Джунева). След като пострадалите притихнали, съучастниците разположили телата по начин, който според тях имитирал свада. По инициатива на младежа съучастникът му отрязъл с кухненски нож половия орган на убития. Пред съда никой от двамата не успял да обясни логично мотивите си за това действие. На ливада извън селото изяли взетата храна, включително сурова кайма.

с доживотен затвор без замяна. Младежът бил осъден на доживотен затвор, тъй като възрастта му не позволявала по-тежко наказание (чл. 38, ал. 2 от НК).

И двамата били неосъждани. Окръжният съд въобще не коментирал това обстоятелство по отношение на по-възрастния и само го споменал по отношение на младежа ведно с нелошите характеристични данни за него.

Въззивният съд обаче **нарекъл чистото им съдебно минало „несъществено“ обстоятелство „със случаен характер“, като основал извода си на признаците на извършеното**, макар те явно да нямат никаква връзка с минала съдимост²⁵. Изводът е несъстоятелен, особено за 19-годишно момче. Чистото съдебно минало е формално качество на дееца и само по себе си не може да бъде съществено или несъществено, нито зависи от случайности. То показва, че в живота си до момента или за достатъчно продължителен за реабилитация период деецът не е търпял корекционното въздействие на наказателната репресия, обичайно поради липса на съставомерни прояви. Данните за множество висящи производства срещу по-възрастния подсъдим, на които въззивният съд се позовал, за да отхвърли чистото му съдебно минало като смекчаващо обстоятелство, нямат такова „неутрализиращо“ правно значение. Това са самостоятелни факти, които могат да се ценят в рамките на характеристичните данни за дееца или да се организират в самостоятелно отегчаващо обстоятелство, но нямат правната стойност на влязла в сила осъдителна присъда. Съдът дори не коментирал за какви престъпления този подсъдим е подведен под отговорност²⁶.

Аналогичен е подходът и по случай, в който трима съучастници с различен принос, мотивация и характеристични данни са осъдени на

²⁵ Решение № 160/20.04.2004 г. на АС-Пловдив по ВНОХД № 575/2000 г. (докладчик С. Кидиков).

²⁶ Апелативният съд допуснал и дискриминационна оценка за младежа, за когото експертизата установила интелектуални дефицити в границата на нормата: „проявите на интелектуален дефицит, който ги [хората с такива дефицити – бел. авт.] прави по-малоценни според защитата и поради който се иска по-леко наказание, сочат и на друго не по-малко важно обстоятелство. Именно при такива личности не може да се очаква те да се ресоциализират, а обратното, пуснати на свобода при най-дребни и незначителни поводи и подбуди те винаги могат да извършат и други тежки престъпления, подобни на извършените сега от тях“ (Решение № 160/20.04.2004 г. на АС-Пловдив по ВНОХД № 575/2000 г.).

доживотен затвор без замяна с идентични мотиви, като съдът допуска грешки в имената и формите на съучастие и излага твърдения за изключителни и многобройни отегчаващи обстоятелства, без да посочи нито едно изключително и при пропускане на редица смекчаващи²⁷. **Чистото съдебно минало не е зачетено като смекчаващо, но не-завършилите на първа инстанция производства срещу подсъдимите са и прието за отегчаващо.** Съдът не е намерил за необходимо да установи в извършването на какви престъпления са обвинени подбудителите, като споменал, но не коментирал привличането на извършителя към отговорност за кражба.

4. Съдебни изводи за минала съдимост в нарушение на закона

В отделни решения изводите относно съдимостта са направени в нарушение на закона в контекст на пропуски, противоречия и произволни правни изводи.

Така например през 2008 г. Сливенският окръжен съд наложил доживотен затвор на 28-годишен мъж, който на 2/3.01.2007 г. в нетрезво състояние и при съучастие на 27-годишен съизвършител умъртвил с удари с нож 48-годишен таксиметров шофьор и запалил автомобила му (на стойност 16 000 лева). Бил провокиран от спомена за обиди и унижения, нанесени му в миналото от пострадалия, с когото работили в таксиметрова компания.

²⁷ Присъда № 141/23.12.2004 г. на ОС-Бургас по НОХД № 219/2003 г. (докладчик С. Тодоров). Поръчителят (27 г.), който подозирал пострадалия в съпричастност в убийството на свой приятел, правил два неуспешни опита да го убие – единия с 36-годишен съучастник, комуто обещал облага. Притеснен от възможната реакция на пострадалия, привлякъл втори съучастник (22 г.), който паркирал пред дома на пострадалия стар автомобил с взрив. Застояването на колата предизвикало подозренията на съпругата на жертвата. На 09.11.2001 г., докато тя, брат ѝ и двама негови познати оглеждали колата, младият съучастник се уплашил от разкриване и по указания на най-големия задействал взрива. Двама от мъжете (24 и 30 г.) и жената (31 г.) били убити, а третият мъж (24 г.) понесъл средна телесна повреда. Имотните вреди били близо 580 000 лева. Съдът обявил всеки подсъдим за „организатор и подбудител“, включително извършителя, приел, че никой от тях „лично не е взривил“ бомбата, едновременно признал и отхвърлил „младата възраст“ на всички като смекчаващо обстоятелство, пропуснал коментар на личността им, трудовата им заетост, семейните и родителските задължения на подбудителите, механизма на привличане на намерените съучастници, мотивацията извън съствомерната цел и т.н.

Съдът извел „много високата обществена опасност“ на деянието от несвързани с него обстоятелства („множеството посегателства против личността, които често се извършват в страната и са с много сериозни вредоносни резултати“, „завишения в региона ръст на убийствата“), както и от „другите характерни особености на извършване на конкретното убийство“²⁸, като не разкрил кои според него са те. Липсва изискуемият от чл. 38а, ал. 1 извод за изключителна опасност на стореното.

Опасността на дееца приел за „сравнително висока“. Установил, че през 2003 г. той бил освободен от наказателна отговорност по чл. 78а за шофиране в нетрезво състояние (чл. 343б от НК), а през 2004 г. бил осъден по споразумение на 100 лева глоба за маловажна кражба на дърва, като „за тези осъждания“ бил реабилитиран по право. Съдът ~~е~~ пропуснал, че освобождаването по чл. 78а от НК не обременява съдимостта²⁹. В пряко нарушение на закона отчел като отегчаващи обстоятелства извършените „в миналото умишлени престъпления от общ характер, независимо от настъпилата за тях реабилитация по право, която обаче не заличава факта на осъществяване на престъпленията“. Така от факти, сочещи **чисто съдебно минало, е направен извод за съдимост като отегчаващо обстоятелство**³⁰.

²⁸ Присъда № 23/03.10.2008 г. на ОС-Сливен по НОХД № 400/2008 г. (докладчик С. Цолова).

²⁹ Аналогично в Присъда № 12/ 12.02.2014г. на ОС-Пловдив по НОХД № 2/2014 г. (докладчик Е. Захова). На подсъдимия е определено наказание доживотен затвор, редуцирано по чл. 58а, ал. 2 от НК, за убийството на майка му. В извода си, че е четирикратно осъждан, съдът включил и двукратно освобождаване от наказателна отговорност по чл. 78а от НК за деяния по чл. 343б от НК.

³⁰ Съдът приел още, че деецът е „с негативни прояви като човек, колега, син и съсед“, без да посочи факти за конфликти с неговите родители, при които живеел с приятелката си, съседи и други бивши колеги и при изрично определяне на колеги-~~ан~~ните му отношения като „позитивни“. Според него деецът „по характер бил конфликтен и агресивен“, с „недобри характеристични данни“, извлечени основно от признаци на извършеното („склонност към конфликти, агресивност и отмъстителност, грубо погазване правата на телесна неприкосновеност и живот на личността, голямото усърдие и упоритост при осъществяване на престъплението, липсата на самокритичност, продължителното му укриване“). Като смекчаващи обстоятелства са приети частичните самопризнания на досъдебната фаза и трудовата дейност на подсъдимия като шофьор и общ строителен работник, макар съдът да го нарекъл „безработен“. Съдът цитирал като смекчаващо обстоятелство частичните признания на съучастника за „участието в убийството“, но той признал само участието си

В заключение следва отново да се подчертае, че прецизното обосноваване на съдебния акт, особено когато с него се налагат най-тежките наказания, изисква повишена чувствителност към несъставомерните признаци на извършеното и на дееца, включително свързаните със съдимостта. Когато съдът отказва снизхождение, трябва да може да демонстрира компетентно, изчерпателно и обективно, че няма основания за такова.

в палежа. И този подсъдим е описан едновременно като „безработен“ и „общ работник в цирк“. Съдът му наложил минималното наказание от 15 години лишаване от свобода, тъй като бил с „ниска степен на обществена опасност“, обусловена от факта, че „е неосъждан“, имал по-скромен съучастнически принос, изразил искрено съжаление и имал „сравнително добри характеристични данни“.